

ÚJ ADATOK A HONTERUS-KUTATÁSBAN

E rövid cikkben nem törekedhetünk arra, hogy teljes képet rajzoljunk Honterus sokoldalú személyiségéről. Mindabból, amit életéről és műveiről tudunk, csupán éppen annyit elevenítünk föl, amennyi az új kutatási eredmények és feltevések megértéséhez elengedhetetlenül szükséges.

Honterus származásáról nem tudunk semmi bizonyosat. Későbbi adatok szerint Johannes Honterus 1498-ban született, apját pedig Georg Lederernek (tímár) hívták, és a Fekete utcában lakott, a mai 40-es szám helyén létező egykori házban.

A XV. századi brassói adójegyzékek tanúsága szerint akkoriban több Georg Lederer élt Brassóban, akiket nem lehet egy és ugyanazon személynek tekinteni, amint azt a korábbi kutatók feltételezték.

Honterus szülőházában a következő személyek laktak:

1475-től 1486-ig	Jorg Lederer
1487-től 1490-ig	Jorg Lederer és fia, Jorgen Thyess Lederer
1491-től 1494-ig	Jorg Lederer özvegye és Jorgen Thyess Lederer
1494-ben	Jorg Lederer özvegye és Jorgyn Austin Lederer
1494-től 1523-ig	Jorg Austen Lederer

(1523 után hiányoznak az adójegyzékek).

Minden valószínűség szerint ennek a Jorg Austen (Augustin) Lederernek a fia Honterus, mert Georg Lederer már 1490-ben vagy 1491-ben meghalt.

Egyik új feltevésünk Honterus bécsi tartózkodásával kapcsolatos. Eddig azt tartották, hogy Honterust Johannes Coriarii de Corona néven 1515-ben jegyezték be a bécsi egyetem anyakönyvébe. Újabban azonban felfigyeltünk egy Johannes Aust nevű tanulóra, aki 1520-ban iratkozott be ugyanott. 1503 és 1520 között kilenc brassói származású Johannes szerepel a bécsi egyetem matrikuláiban, de Johannes Aust az egyetlen, akiről feltételezhető, hogy a Fekete utcai házból származott, amelynek tulajdonosa a fentemlített Jorg Austen Lederer volt. Mindenesetre meg kell jegyeznünk, hogy a Bécsben megfordult diákokra vonatkozó, általunk átnézett négy forrásközlemény közül az egyik Feketehalomból származtatja Johannes Austot, a másik három viszont Brassóból. Johannes Austtal egyszerre iratkozott be egy ugyancsak Brassóból érkezett Valentinus, akit esetleg Valentin Wagnerrel, Honterus későbbi munkatársával azonosíthatunk.

1530-ban Honterus Krakkóban tartózkodott, ahol először jelent meg latin nyelvtana és kozmográfiája. Ugyanebben az évben Krakkóban tanult a kassai Simon Cassovianus, aki a wittenbergi egyetem anyakönyvében is szerepel szintén 1530-ban. Ez a magister Simon Cassoviensis 1535-

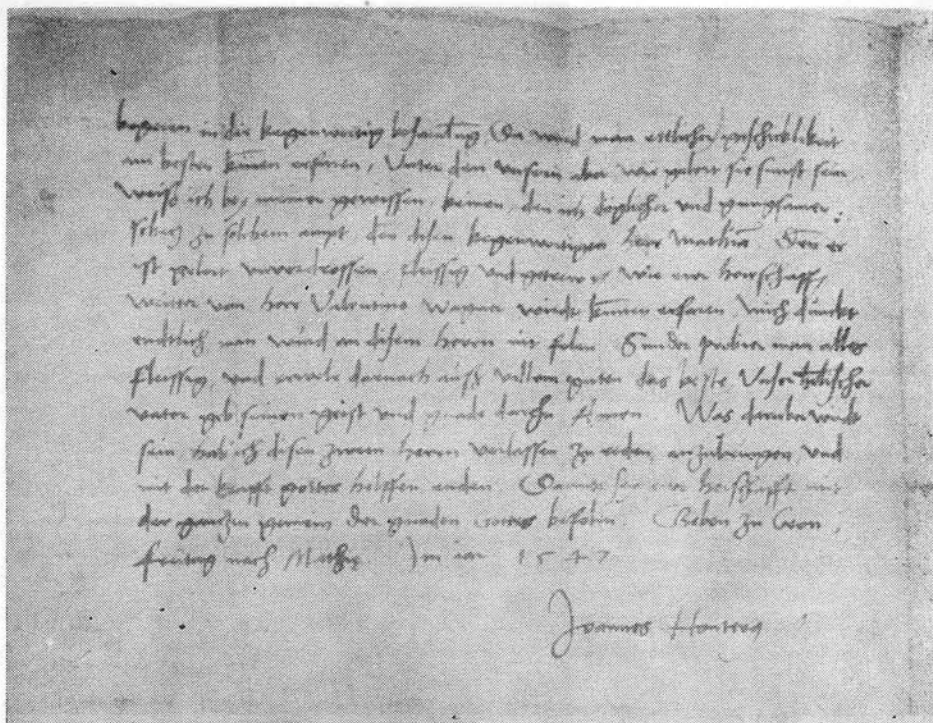

**Johannes Honterus szobra
(a brassói Fekete-templom
oldalán)**

ben a brassói iskola rektoraként 80 forintos felemelt évi illetményt kapott. Bizonyára Honterusnak is része volt abban, hogy az említett magistert meghívták Brassóba rektornak. Valószínűleg ugyanő járta ki a fizetésemelést is. Emellett úgy tűnik, hogy a Simon Cassoviensisszel kötött ismeretség volt az első szál, amely Honterust a lutheri reformáció központjához, Wittenberghez fűzte. Az a feltevés, hogy Honterus közvetlenül megfordult volna Wittenbergben, egyelőre nem talál kellő bizonyítékra.

A brassói Állami Levéltár könyvtárában ma is őrzik Rotterdami Erasmus egyik, Bázelen megjelent könyvét, mely 1533-ban Simon Cassoviensis tulajdonában volt.

1535-ben Honterus rövid ideig Lukás Hirschler városbíró házában lakott, melyet az Hans Beertől vásárolt. Ahogy megállapítottuk, ez volt a legnagyobb és legrágább ház a Lópiacon. Valószínűleg annak az épületnek a helyén állt, ahol ma a borvízüzlet található (Barițiu utca 10 sz.). Az a tény, hogy Honterus Lukás Hirschler házában lakott, kétséges teszi azt, hogy ugyanez a városbíró számúzta volna őt Brassóból 1529-ben. A kutatók közül többen feltételezik, hogy a szerencsétlen kimenetelű földvári csata után (1529. június 22.) — ahol a brassói sereg a Zápolya Jánossal szövetséget kötött moldvai fejedelemmel, Petru Rareștől vereséget szenvedett — a kudarcért felelősnek nyilvánított Habsburg-pártiakat, köztük Honterust is, a városbíró számúzta Brassóból. Erre azonban

Johannes Honterus kézírása

nincsenek bizonyítékok. Valószínűbbnek tartjuk, hogy Honterus 1529-ben Bécsben tartózkodott, s midőn az osztrák fővárost ostromolták a törökök (1529 szeptember-októberében), Regensburgba menekült. Onnan ment át Krakkóba, majd később Bázélbe került. Brassóba 1533-ban tért vissza.

A brassói forrásokból semmit sem tudunk az 1537—1538-as évekre vonatkozóan. Az 1538-ban Krakkóban megjelenő nyelvtankönyv alcíméből kitűnik viszont, hogy a könyvet a szerző nem sokkal azelőtt dolgozta át. Ennélfogva feltehető, hogy Honterus akkoriban külföldön tartózkodott.

1539-től keltezi brassói nyomtatványainak tekintélyes sorozatát, melyekből már az első évben 10 könyv jelenik meg, kettő görögül és nyolc latinul.

A reformáció első valódi megnyilatkozása Brassóban az egyik kolostornak iskolává való átalakítása volt. Az átalakítási munkálatok 1541. április 26-án kezdődtek, egy héttel Lukas Hirscher városbíró halála után. Az átalakított kolostor a mai Fekete-templom mellett volt, valahol a mostani Honterus-líceum B-épülete helyén. 1541-ben, a város ifjúságának nevelésében szerzett érdemeiért Honterus 50 forint tiszteletdíjat kap a városi tanácstól.

A brassói és a barcasági reformáció befejezéseként Honterus 1543-ban kiadja a reformáció könyvét. Ez a könyv említést tesz a városi is-

kola lektori tisztségéről. Mivel a lektorra vonatkozó első adat 1543. március 17-ről származik, a könyv a fenti dátum után jelent meg. A reformáció könyvének gyulafehérvári sikeres megvédése után a városi tanács 312 forintot juttatott arra a célra, hogy könyveket vásároljanak az iskolai könyvtár számára. Ez az összeg egy nagy városi ház árának felelt meg.

A rektori fizetést 1544-ben évi 100 forintra emelték. Ebben az évben tért vissza Valentin Wagner wittenbergi tanulmányútjáról, s elfoglalta a lektori, majd később rövid időre a rektori állást. Rektorsága alatt nyitotta meg Wagner a gimnázium legrégebbi anyakönyvét. Ugyanebben az időben a brassói iskolában a polgári jogról tartott előadásokat Henricus Philippus lektor Angliából. Henricus Philippus brassói tartózkodása rövid volt. Azt híresztelték róla, hogy a törököknek és Martinuzzi György helytartónak kémkedik. Emiatt a vendégprofesszor panaszt emelt a gyulafehérvári udvarnál. A panasz kivizsgálására a barcasági vidéki gyűlést is összehívták.

1545-ben Mathias Fronius volt az iskola rektora, míg Valentin Wagner és Thomas (már 1543-tól) lektorként működött. 1549-ig a város két lektort tartott, Honterus halálának évében (1549) Georg Islebius távozása után többé nem szerepelnek a város számadáskönyveiben.

A Honterus-gimnázium tanulói közt már kezdettől fogva több magyar diákot találunk. Az 1544-es iskolai anyakönyvben szerepel a huszti származású Stephanus Hustinus (Husztai István) nevű diák, valamint Petrus Veresius (Veres Péter) árkosi és Colomannus Nir (Nyíri Kálmán?) kolozsvári diák. 1545-ben Franciscus Colosvarinus nevével találkozunk, aki Dávid Ferencsel azonosítható. Ugyancsak a brassói iskola tanulója volt 1549-ben Károlyi Gáspár is. Az anyakönyv alaposabb áttanulmányozása során több más adatot találhatunk még a Honterus-gimnázium egykori magyar diákjaival kapcsolatban.

Honterusnak a Fekete-templomban levő sírhelyére vonatkozóan Hermann Tontsch végzett alapos, de még nyilvánosságra nem hozott kutatásokat. Feltételezése szerint a Fekete-templom helyreállítási munkálatai során, az eddigi eredmények alapján, meglehetően esetleg Honterus sírja is. Ebben az esetben felújítható lesz majd az a — bizonyára Valentin Wagnertől származó — sírfelirat, mely az 1689. április 21-i nagy tűzvész alkalmával megsemmisült.

